

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ VI–XIV СТ.

РОМАН СЛАДКОПІВЕЦЬ

**КОНДАК
ПРО
ДЕСЯТЬ ДІВ**

ДЖЕРЕЛА ХРИСТИЯНСЬКОГО СХОДУ

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ VI-XIV СТ.
ДЖЕРЕЛА ХРИСТІЯНСЬКОГО СХОДУ

У серії «**Джерела Християнського Сходу**»

побачили світ:

- 1.** Теодор Студит. **Поучення**
- 2.** **Мистецтво молитви.** Упорядник ерм. Харитон
- 3.** Никодим Святогорець. **Невидима боротьба**
- 4.** Григорій Ниський. **Життя Мойсея**
- 5.** Авва Доротеї. **Поучення і послання**
- 6.** **Щірі розповіді прочанина своєму духовному отцеві**
- 7.** Йоан Золотоустий. **Про священство**
- 8.** **Дідахе**
- 9.** **Християнське життя за Добротолюбієм**
- 10.** **Києво-Печерський Патерик**
- 11.** Теофан Затворник. **Про покаєння**
- 12.** Микола Кавасила. **Життя у Христі**
- 13.** Дмитро Туптало. **Лік духовний**
- 14.** Василій Великий. **Гомілії**
- 15.** **Древній патерик**
- 16.** Василій Великий. **Морально-аскетичні твори**
- 17.** **Святі отці про молитву та духовну тверезість**
- 18.** Теофан Затворник. **Нагадування всечесним монахиням про те, чого від них вимагає чернецтво**
- 19.** Микола Кавасила. **Пояснення Божественної літургії**
- 20.** Йоан Золотоустий. **Похвали святому апостолові Павлові**
- 21.** Кирило Єрусалимський. **Містагогійні катехизи**
- 22.** Ориген. **Про молитву**
- 23.** Григорій Ниський. **Про блаженства**
- 24.** Максим Ісповідник. **Глумачення Господньої молитви. Містагогія**
- 25.** **Ліствиця**

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ VI-XIV СТ.

РОМАН СЛАДКОПІВЕЦЬ

**КОНДАК
ПРО
ДЕСЯТЬ ДІВ**

26

ДЖЕРЕЛА ХРИСТИЯНСЬКОГО СХОДУ

СЕРІЯ ЗАСНОВАНА У 1999 РОЦІ

СВІЧАДО

Львів • Видавництво “Свічадо” • 2016

Переклад з грецької: ієрм. Онуфрій (Олег Кіндратишин)

УДК 27-29

ББК 86.37-16

С 47

Художнє оформлення:

Степан Кіндратишин

*На обкладинці фреска «Притча про десять дів»
з церкви Свято-Успенської Унівської Лаври*

Сладкопівець Роман

С 47 Кондак про десять дів / Роман Сладкопівець ; пер. з гр. ієрм. Онуфрій (Олег Кіндратишин). Львів : Свічадо, 2016. – 40 с.

ISBN 978-966-938-011-1

ISBN 978-966-395-199-7 (серія)

Пропонуємо широкому колу читачів поетизований переклад з грецької кондака св. Романа Сладкопівця Про десять дів, написаний під впливом вчення св. Йоана Златоуста про милосердя, як чесноту, що перевищує всі інші християнські подвиги.

УДК 27-29

ББК 86.37-16

ISBN 978-966-938-011-1

ISBN 978-966-395-199-7 (серія)

© Святоуспенська Унівська Лавра Студійського Уставу, 2016

Джерела Християнського Сходу

Роман Сладкопівець

КОНДАК ПРО ДЕСЯТЬ ДІВ

Технічний редактор

Галина Горбачук

Підписано до друку 04.10.2016. Формат 60х84 1/16. Папір офс. Офс. друк.

Ум.-друк. арк. 2,3. Ум. фарбовідб. 2,8. Обл.-вид. арк. 0,6.

ТзОВ Видавництво «Свічадо» (Свідоцтво серії ДК №1651 від 15.01.2004)

79008, м. Львів, а/с 808, вул. Винниченка, 22.

Тел.: (032) 244-57-44, факс: (032) 240-35-08

e-mail: post@svichado.com, url: www.svichado.com

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у ПП «Видавництво "Бона"», (свідоцтво серії ДК №4275)
вул. Наукова, 5, м. Львів, 79009, тел. (032) 254-02-74

Кондак, глас 4, на *Вознесийся на Крест*
акростих: *Смиреного Романа ця поема*
(τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ τοῦτο τὸ ποίημα)
На Святий і Великий Вівторок

Вступ

З нагоди Року Божого милосердя пропонуємо поетизований переклад з грецької кондака св. Романа Сладкопівця *Про десять дів* (SCh 114, 303-365). З під пера св. Романа Сладкопівця (+ після 555) постало пребагато священних гімнів. *Кондаки* – це богословські поеми, метричні проповіді, які складаються з одного або декількох вступів (кондаків) та багатьох строф (ікосів), пов'язаних між собою акростихом; строфи слідують законам візантійської поезії рівноскладдя та однаково-наголошеності. Перший з двох, кондак на притчу про 10 дів (*Mm* 25,1-13) написаний під впливом вчення св. Йоана Златоуста про милосердя, як чесноту, яка перевищує всі інші християнські подвиги: «дівство, хоч би було поєднане з усіма іншими чеснотами, але якщо воно далеке від діл милосердя, то засуджується разом з людьми перелюбними; нелюдяний і немилосердний ставиться нарівні з ними ... Світичами Христос називає тут сам дар дівства, чистоту святості, а елеєм – чоловіколюбіє, милосердя та допомогу бідним» (Ioannes Chrysostomus, *In Matthaenum Homiliae*, LXXVIII,1 / PG 58, 711).

[Zincone S. *Romano il Melodo* / NDPAC III, 4602-4604. Успенский Н. *Роман Сладкопевец и его кондаки* / ЖМП, 1966, №11, 1967 и Богословские Труды, IV (1968), 191-201].

Матей 25,1-13:

Притча про десять дів

“Тоді Небесне Царство буде подібне до десятиох дів, що взяли свої лямпи й вийшли назустріч молодому. П'ять з них були нерозумні, а п'ять мудрі. Нерозумні взяли з собою світичі, та не взяли оливи з собою. Мудрі ж узяли в посудинках оливу. Через те, що молодий був забарився, всі задрімали й поснули. Та опівночі крик залунав: Ось молодий! Виходьте йому назустріч! Схопились тоді всі ті діви й приготували свої світичі. А нерозумні мовлять до мудрих: Дайте нам вашої оливи, бо наші світичі гаснуть. Мудрі ж у відповідь їм кажуть: Щоб часом і нам, і вам не забракло – підіть краще до продавців та й купіть собі. І от як вони пішли купувати, прибув молодий, і ті, що були готові, ввійшли з ним у весільний покій, і замкнулись двері. Нарешті приходять також інші діви й кажуть: Господи, Господи, відчини нам! А він у відповідь їм мовить: Істинно кажу вам: Я вас не знаю. Чувайте, отже, не знаєте бо ні дня, ні години.

Кондак 1

Жениха возлюбімо, браття,
Свої світочі приготівімо,
Чеснотами сяючі й вірою правою,
Щоби, коли Господь прийде, ми як мудрії діви,
Приготовані, разом з ним увійшли на весілля;
Бо Милосердний всім дар, як Бог, подає
Нетлінний вінець.

Кондак 2

Жених спасення, надія тих, що оспівують тебе, Христе Боже,
Даруй нам, які тебе просим,
Незаплямлений знайти на твоїм весіллі,
Як мудрії діви, нетлінний вінець.

Кондак 3

В день другого твого, Христе, пришестя,
Коли сядеш, Боже, на грізнім твоїм престолі,
Чоловіколюбче, Владико,
Благаю, не постидай мене перед усіма,
Отверзи ми двері чертога, о Милосердний,
Як мудрим оттоді жінкам,
Ти, який всім подаєш нетлінний вінець.

Кондак 4

Мудрих дів наслідуй, душе,
І поревнуй їх милостивій любові,
У покаянні нині взивай:
Усім подай, Христе, нетлінний вінець.

9

Кондак 5

Світлиця уготована, бідна душе,
Доки марнуватимеш в пристрастях своє життя,
Й не трудитимешся, щоб прийняти,
Як мудрії діви, нетлінний вінець?

Кондак 6

Нині час чеснот явився,
І при дверях Суддя; не бентежмось,
Але прийдіть, постячись, принесімо,
Сльози, скруху серця і милостиню,
Взиваючи: Нагрішили ми більше піску морського.
Але ослаби всім, Сотворителю всіх,
Щоб ми також носили нетлінний вінець.

Ікос I

Почувши євангельську священну притчу про дів,
Я вражений та зворушений від розмислів й дум:
Як же десять здобули чистого дівства цноту,
А марним явився дів п'ятьох труд?
Світичі чоловіколюб'я сяяли в тамтих,
Тому й запрошує їх Молодий
І з радістю вводить в весільний покій,
Коли отверза небеса й роздає
Праведним всім нетлінний вінець.

Ікос 2

Тож вникнем в благодать й божественного
Писання цього смисл,
Бо до нетлінної надії воно провадить всіх,
Як і Писання все воістину богонатхненне,
й корисне подає! (2Тм 3,16)

Тож припадаючи до Христа Спаса ревно увізім:
«Царю царів, Чоловіколюбче, даруй відання усім,
До Твоїх заповідей нас провадь,
Щоб пізнали ми до Царства путь,
Яким бажаємо іти,
Щоб отримати нетлінний вінець».

Ікос 3

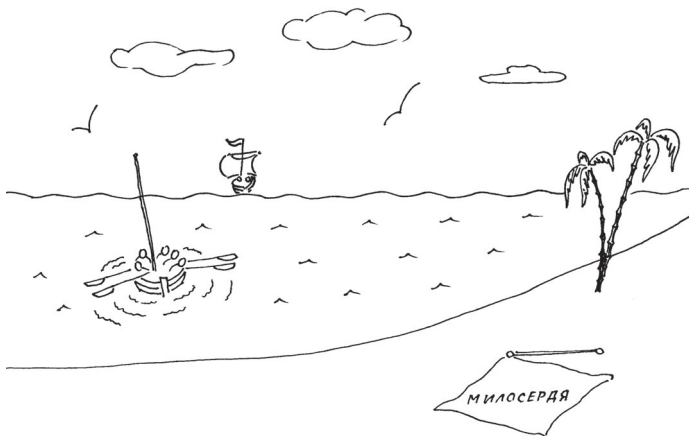
По вірі своїй й по обітниці вельми численні з людей,
Жадають Царства Божого досягти,
Задля цього дівства цноту
Спонукають себе берегти.
Трудяться у пості – подвиг великий в житті,
Наполегливі у молитвах, стережуть догм чистоту,
Але чоловіколюб'я в них немає,
І врешті марним виявляється все.
Бо кожен із нас, хто милосердя не має,
Не осягає нетлінний вінець.

Ікос 4

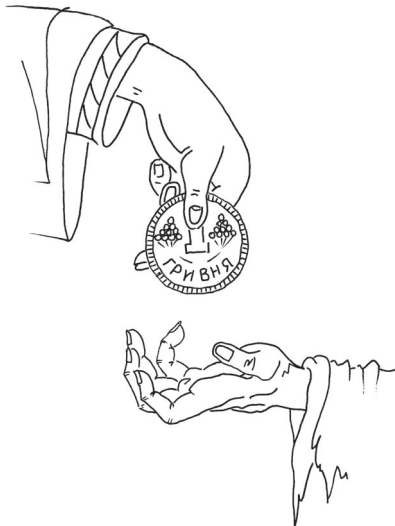
13

Якісь моряки, збираючись в море, оснащені всім,
та лишили вітрило,
Ніколи не зможуть по морю пряму забезпечити путь,
Бо тоді корабель заважає їх плаву,
Невправним стає,
Ні вмінню керманича не корячись, ні веслярам.
Так само і всі, що до Небесного Царства спішать,
Хоч би всякої чесноти поклали на себе тягар,
Але не оснащені милосердям,
Не кинуть якір у пристані неба,
І не здобудуть нетлінний вінець.

Ікос 5

Милостиню більшою за всі чесноти всіх Суддя признавши,
Передав це людям, таку притчу нам вказавши:
П'ятьох дів мудрими нарік, які достоту свій єлей тримали,
А нерозумними отих, що без єлею путь свою скінчали;
А зміст притчі ми почули, як Матей взивав,
Знову переповідати усі притчі цієї слова
Обізнаним з Писанням, гадаю, що дарма;
Тому розберемо її смисл,
Щоб ми дістали нетлінний вінець.

Ікос 6

Великим є притчі цієї повчаня; всілякого чоловіколюб'я
Та смиренномудрості путь вона й провідниця усім;
Повелителів направляє, народних правителів вчить
співчуттю.

Так, мовби звів хтось помпезний будинок й його обладнав,
Та якщо не покрив би, то даремним був би той труд;
Таким чином і той, хто зводить будівлю чеснот,
Та покрівлею співчуття
Якщо їх не покрив би, губить плоди важкого труда,
Бо не може мати нетлінний вінець.

Ікос 7

Божественного Писання цього смисл пізнати зможемо,
Як підведемо до Христа пильні очі розуму.
Тож маймо на гадці очима душі всевітнє воскресіння узріти,
Христа Спаса, Царя всіх, що має явитись.
Він бо й нині царює і є Господь та Владика.
А якщо якісь нетямущі бунтують,
То стопить всіх племін вогненний;
Тоді-то противитись ніхто дужий не буде,
В той час, як подаватиме нетлінний вінець.

Ікос 8

17

[Бо знаємо всі, як враз через ангела лунаюча сурма голосна
Розбудить мертвих од віку, які дожидають Христа,
Прекрасного Жениха, Сина Божого, Безначального
нашого Бога.

Коли раптом крик залуна, всі вийдуть назустріч,
І ті, що мають світичі приготовлені, елеєм наповнені,
Тут же ввійдуть з Молодим,
Як наслідники Царства Небесного.
Тоді-то їм віра з ділами достойно подасть
Нетлінний вінець.]

Ікос 9

Воистину сяюча милостиня переважає інші чесноти,
Вона стоїть на чолі всіх чеснот перед Богом,
Просікає повітря, здіймається над місяць і сонце,
Й вільно до входу у світ наднебесний доходить,
Навіть там не спиняється, але приходить до ангелів,
Переходить і хори архангелів,
Заступається за людей перед Богом,
Стає на їх захист перед Його Царським престолом,
Прозячи в Бога нетлінний вінець.

Ікос 10

19

Тож погляньмо на п'ятьох дів премудрих, що підвелись зі сну,
Як із світлиці, а не як із мертвих гробниці;
Бо мали єлей й оснастили одразу світочі душ.
Подібно до них і інші дів ураз повставали,
Із видом понурим, розбитим,
Бо світильники їх позгасали;
А посудини їхні знайшлися пустими.
Єлею узяти у мудрих питали,
У тих, що зібрали нетлінний вінець.

Івсє ІІ

Кажуть у відповідь мудрі безглуздим: «Щоб, бува,
не забракло
Для нас же всіх і для вас з того, що на землі ми надбали;
Позичати не сміємо, бо достеменно за поруки
спасіння не маємо».

Та й всяке зібрання праведних нині вагається
І невідомого вироку суду лякається,
Аж поки ясний присуд появиться
І визволить їх з рабства усякого;
Бо милість розділює всіх Творець,
Який дарує нетлінний вінець.

Ікос 12

Ясно кажуть їм мудрії діви: «Підіть, там в продавців
попитайте,
Чи, бува, можна єлею ще нині купить».
Ті ж помиляються, як безглузді завжди,
І квапляться, щоб його закупить.
Коли час діяння для всіх завершився,
Безплідно немудрих похід цей пройшов і скінчився,
Тоді він збентеження їхнє показує,
Й шум сум'яття їх явно виказує.
Бо неможливого шукали як нерозважливі,
Тому й не одержали нетлінний вінець.

Інок 13

Коли ж врешті даремність походу признали,
ці п'ять повертали,
І замкненою світлицю Христову застали.
Гірким голосом всі заволали
Зі стогоном і сльозами:
«Чоловіколюб'я Твого, Безсмертний, двері отверзи і нам,
Що послужили у дівстві Величчю Твоєму»;
Тоді Цар до них узиває:
«Не є відкритим Царство для вас;
Я вас не знаю; тому відступіть відсіля,
Ви ж бо не носите нетлінний вінець».

Ікос 14

Як тільки почули Христа, всіх Царя, що до цих п'ятьох узиває:
«Хто ви, не знаю», – збентежились діви чимало,
Ридаючи, голосно узивали: «Судде найсправедливіший,
Ми чистоту зберігали;
В здержливості всякій ревно подвизались,
Постами себе умертвили, убожество переносили,
Вогняне полум'я розпусності й похоті побороти ми,
У чистоті життя завжди проводили,
Щоб носити нетлінний вінець.

Івсє 15

Але після чеснот і дівства благодаті, після потопання
Вогню похитливості й полум'я насолод,
Після численних трудів; адже тих, що на небесах
Ми наслідували життя,
Ми ж ревно силкувались провадити безплотних буття.
Заслуги такі і настільки великі, схоже, нічого не варті явились.
Численних чеснот ми труд появили,
І марною усяка надія явилась.
Чому ж удаєш, що нас не знаєш, Ти, який надаєш
Усім, кому хочеш, нетлінний вінець?

Ікос 16

Споглянь і на нас, отверзи двері Твої,
єдиний правосудний, Спасителю,
Прийми у чертог Твоїх дів, Ізбавителю!
Не відверни обличчя Твого, Христе,
Від тих, що до Тебе взивають,
Щоб не були позбавлені ми Твоєї безсмертної благодаті,
Щоб не стались ганьбою й безчестям перед ангелами,
Не залиш нас назавжди, Христе,
Стояти поза чертогом Твоїм
Не подвизались же понад нас в чистоті
Оті, яким подав Ти нетлінний вінець».

Інок 17

Коли безглузді до Судді всіх так казали, рече до них Христос:
«Ухвалено нині присуд справедливий і правдивий;
Вже припинився час чоловіколюб'я,
Нині вже нема співчуття;
Дверей милосердя вже не відкрито більше людям,
Бо тут не дано для покаяння місця;
Вже більш не співчутливий Той, Хто був допіру жалісливий,
Але строгим суддею є тепер Милостивий;
Немилосердними в світі ви себе проявили;
Як же ж вимагаєте нетлінний вінець?»

Ікос 18

«Тому розповім явно вам перед архангелами і всіми святими,
Чого зазнав я від тих, що разом зі мною ввійшли:
У скорботі знайшли мене й до нестями голодного,
Й нагодувати поспішили;
Спрагненого знову-таки старанно напоїли;
Чужинцем побачивши, прийняли немовби знайомого;
В оковах ув'язненого рятували,
Доглянули таки мене й хворого.
Кожну заповідь мою пильно дотримали,
Тому і здобули нетлінний вінець».

Інок І9

Ви ж нічого подібного не вчинили на світі; додержавши піст,
Зберігаючи дівство й чесноту на словах,
Та без діл благочестивих і бездоганних
Морили себе ви намарно.

На чужинців нужденних не зважали, ані на хворих,
Не простягнули ніколи руки допомоги голодним,
Вас підживляло лише лицемірство,
Вихвалялись ви щоразу жорстокістю,
Убогим, що стукали, не спомагали нітрошки,
Як же ж шукаєте нетлінний вінець?»

Ікос 20

До жалю ви не схилялись нітрохи:
Нагих, захожих, чужинців не ввели під кривлю ніколи,
Затуляли ви вуха, щоб бува не почути
Безпощадно ув'язнених і закованих.
Не помічали ви й тих, що в недузї,
На жебраків, убогих й нужденних не позирали ви
оком утішним;
Але повсякчасно носили у собі нелюдяність,
І гнів був вам намість милосердя,
Як же ж, так колись у житті поступаючи,
А тепер вимагаєте нетлінний вінець?

Івас 21

Бундючний погляд ви на всіх кидали, за ніщо убогих мали,
Зробилися до всіх без співчуття, без жалю,
Проти тих, що схибали, нещадно дратувались,
Ви, що самі щоденно оступались.
Нелюдяні й до рідних, мовби самі не помилялись,
Ви гордовито розмишляли, хвалячись тим, що вам вдавалосьь,
Тих, що не постили, відкинутими уважали,
Тих, що в подружжі, за скверних знову мали;
Тільки себе ви праведними визнавали,
Хоча й ще не дістали нетлінний вінець.

Ікос 22

Ви додержували піст, не торкаючись страв;
На людей же з осудом і клепами накидались повсякчас.

Була в вас чистота, але нечистая вона,
Бо брудом слів ви кожен день її сквернили.

Яка бо користь в стриманості, якщо немає мислення
вповні благочестивого?

Годиться, отже, що: їсти й пити, та з виrozumінням прожити?

Ніж постити від страв, але не постити від всяких шкод.

Як же ж вам вимагати для себе нетлінний вінець?

Ікос 23

Піст ніколи не має основи, якщо всіх помислів неподобних
Не повикорінювати, та й лихих діл,
Ані як не утвердиться самовладання
Над нездержливим тілом.
Бо існує посту основа, і непохитно слід закласти його,
Немов звести укріплений дім.
Милість вельми той піст осяває,
А благочестя його підживляє.
Вони ж мов мури піст оберігають,
І уділяють нетлінний вінець.

Ікос 24

Який же ж хосен вам із посту і дівства з чванливістю?
Ви лагідність відкидали, постійно на гнів приставали,
Я ж лагідним бувши, любив лагідних, даючи їм прощення.
Відкидаю я тих, що додержують посту, а немилосердні,
Й приймаю скоріше я тих, що їдять, але милосердні;
Я ж ненавиджу дів нелюдяних,
А шаную одружених людяних;
Чесним є подружжя у ціломудрії,
Тому і тримає нетлінний вінець.

Інок 25

Проти грішників я меча не точив,
Але завжди погляд лагідний мав до людей
Я, що є людського роду Творець,
Блудницю ридаючу милостиво прийняв, й уділив їй прощення.
Зітхаючого митаря помилував, не відштовхнув,
Бо побачив тверде покаяння, яке оселилося в нім.
Співчутливим до всіх явив себе Я-Творець,
Петра, що відрікся мене, я пожалів,
Я сльозам його співстраждав,
Тому що шукав він нетлінний вінець.

Ікос 26

Про тих, що ввійшли зі мною в чертог, перед многим
людом скажу:

Вони старанно додержали заповідей моїх на землі:
Заступники вдовицям завжди були, й мали милість до сиріт,
З утисненими й пригнобленими співстраждали,
Перед бідаками й чужинцями ніколи дверей не замикали.
Недужих завжди лікували, яких ви ізгоями вважали.
Я вас не знаю! Непюдяних відрікаюсь.
А оцим дам нетлінний вінець.

Ікос 27

Ангельський хор чудується, слухаючи Христа-Царя,
Який про дів п'ятьох свідчить, що з ним на весілля ввійшли.
О! Яке дерзновення Христових святих!
Яка велика їх похвала!
На очах так численних народів вони удостоєні уділу нетління!
На очах у них й інші одержують останній свій суд.
Й гірко заплачуть безконечним риданням,
Бо бачать хори святих,
Які дерзновення через милість мають,
Усіх, які носять нетлінний вінець.

Ікос 28

Ось же! Запрошення людям до Царства є ясні,
Отож, Христові заповіді силкуймося сповняти,
Єлею на продаж удосталъ на площах, якщо хочем придбати,
Продавці – це потребуючі милостині, вони продають
щоднини.

Чому ж ми занедбуємо?

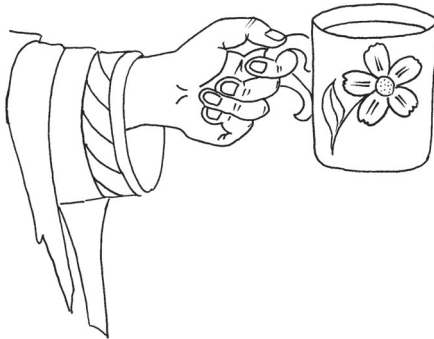
За дві лепти так само беремо сповна,
Настільки багато, як узяв би хтось, хто подає величезнії гроші.
Бо міру належну вивірить нам всіх Творець,
Який подає таким чином нетлінний вінець.

Ікос 29

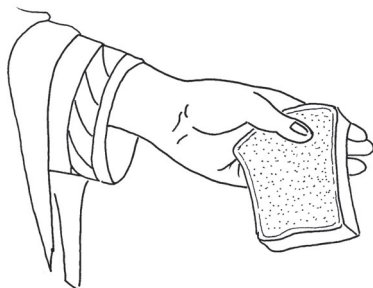
Заповідь Божа тяжкою не є, бо того не повеліває,
Чого дати не можеш, але про намір вільний питає,
Дві монетки маєш лишень на землі?
Й іншого нічого не обіймаєш?
Всемилосердний, як Владика, їх радо прийме уповні,
Й перевагу віддасть тобі перед тим, що величезні
гроші подав.

Не маєш монети, щоб подати,
Дай нужденному кухлик холодної води.
З вдячністю Христос се прийме,
Який тобі неодмінно дає нетлінний вінець.

Ікос 30

Маленьке приймаючи, Спаситель великим відплатить,
Бо замість короточасних дарує вічних благ насолоду.
Дай кусень хліба – за се отримуєш рай усолоди;
Не ушкодить тебе ні нужда, ні нестача, якщо ти стерпів,
Бо судному звіту не підлягаєш, й не допоминайся тоді,
Бо найменший прощення отримує,
А сильних сильно допитують (пор. Муд 6,6),
Стань доброзичливим, щоб Царство придбати,
І щоб прийняти нетлінний вінець.

Інок 31

Ослаби ми, ослаби ми, Спасе, що на засудження
 перед всіми людьми заслужив,
Бо сам не роблю того, про що кажу, а людям це раджу,
Тому до Тебе припадаю: Дай скруху серця, Спасе,
І мені, й слухачам,
Щоб заповіді всі Твої ми сповнили в цьому житті,
Й щоб не залишились ридаючи й лементуючи
 поза весільним чертогом,
Помилуй нас Твоїм благосердям,
Ти, що хочеш завжди, щоб всі були спасенні,
Поклич нас, Спасе, до Царства,
Щоб ми також носили нетлінний вінець.

